

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ: ОСНОВИ І НАСЛІДКИ

Наукові праці МАУП, 2001, вип. I, с. 219–220

Побудова в Україні основ ринкових відносин зумовила виникнення і розвиток вільної конкуренції, в результаті якої деякі з господарюючих суб'єктів досягли значних успіхів, а інші опинилися у кризовому становищі. Характерними ознаками фінансової кризи підприємства є спад обсягів виробництва, падіння попиту на його продукцію (наприклад, випадки невідповідності цін споживчим якостям товарів), зростання заборгованості перед постачальниками, бюджетом, банками, затримки у виплаті заробітної плати своїм працівникам, втрати коштів через інфляцію. Звідси випливають і відповідні засоби розв'язання фінансових проблем — від скорочення внутрішніх витрат підприємства до державного регулювання управління підприємством та його фінансової підтримки (санації). Щоб винайти шляхи фінансового оздоровлення неплатоспроможних підприємств, необхідно кваліфіковано визначити причини, що спричинили банкрутство.

Передумови банкрутства слід розглядати як цілісну взаємодію факторів. Деякі з них можуть бути зовнішніми щодо підприємства, на які воно майже не впливає або впливає дуже слабо. Внутрішні фактори безпосередньо залежать від організації роботи на самому підприємстві. Банкрутство найчастіше є результатом спільного та одночасного впливу різноманітних економічних, політичних і соціальних факторів. Аналіз зарубіжної практики показує, що у країнах із розвинутою ринковою економікою та сталою політичною системою, як правило, банкрутства на третину зумовлені зовнішніми факторами і на дві третини — внутрішніми.

Проте повністю використовувати зарубіжний досвід у сфері банкрутства вітчизняним виробникам немає потреби, оскільки умови функціонування українських підприємств мають специфічний соціально-економічний характер. Тому

фактори і критерії, що спричиняють виникнення банкрутства в Україні, багато в чому відрізняються від зарубіжних, отже, на господарсько-фінансову діяльність українських підприємств найбільше впливає кризовий стан економіки України.

Звичайно, боротися з економічною кризою, яка має національний масштаб, окремим підприємствам не під силу. Але вони повинні проводити власну політику, яка може значно пом'якшити наслідки загального спаду виробництва. У вітчизняній практиці господарювання зовнішні фактори виникнення банкрутства майже завжди тісно пов'язані з внутрішніми проблемами підприємств.

Прийняття рішення про визнання підприємства банкрутом належить до компетенції арбітражного суду, що є основою для здійснення певних заходів: ліквідації, реорганізації, мирової угоди. Порушення справи про банкрутство на попередньому судовому засіданні передбачає виявлення всіх можливих кредиторів та санаторів. Згідно з чинним законодавством цей процес можна призупинити (за мировою угодою) на будь-якому етапі до прийняття арбітражним судом рішення за умови згоди кредиторів. У міжнародній практиці процес банкрутства може призупинитися за умови подання клопотання власників боржника або кредиторів. Таке рішення має бути всебічно виваженим, оскільки від нього залежить відновлення платоспроможності боржника в результаті проведення реорганізаційних заходів.

На наш погляд, реорганізацію доцільно проводити тільки у разі перевищення економічної ціни підприємства над доходами від його ліквідації. Якщо таке рішення прийняте, то санатори розробляють та погоджують план повернення заборгованості кредиторам. Цим планом передбачається вирішення наступних питань: встановлення можливих джерел і форм залучення фінансової допомоги, узгодження переліку об'єктів, що по-

требують фінансування; визначення мінімальних поточних витрат; прийняття заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості; внесення пропозиції щодо задоволення кредиторів.

Основна мета реорганізації полягає у збереженні підприємства за умови повної або часткової зміни власника. Важливою умовою фінансового оздоровлення підприємства під час проведення реорганізаційних процедур є надання короткострокового кредиту, щоб підвищити ефективність використання наявних фінансових ресурсів. Така підтримка може сприяти повному або частковому відновленню фінансової стійкості боржника, проте може ще більше посилити його неплатоспроможність. Якщо заохочення боржника є недостатнім, то арбітражний суд має право надати можливість новим кредиторам утримати частину майна підприємства в рахунок оплати за наданий кредит.

Отримання кредиту для відновлення платоспроможності підприємства, що опинилося у кризовому стані, можливе за умови розробки плану реорганізації, який підтримають кредитори усіх рівнів пріоритетності. Одночасно можуть розроблятися кілька планів з реорганізації, однак пере-

вагу буде віддано одному. План реорганізації передбачає:

- оцінку ринкової (ліквідаційної) вартості підприємства;
- економічне обґрунтування доцільності заміни одних зобов'язань на інші або на цінні папери з опціонами і формування на цій основі оптимальної з погляду кредиторів структури капіталу;
- перереєстрацію статутного фонду. За умови обмеженого доступу до ринку капіталів підприємствам необхідно надавати позачергове право на збільшення розміру статутного фонду за рахунок додаткових внесків власників.

Якщо внаслідок реорганізації підприємство зможе досягти своєї мети, то арбітражний суд припинить провадження у справі. За інших умов або у разі відсутності кредиторів (санаторів) арбітражний суд приймає постанову про визнання боржника банкрутом. У зв'язку з цим згідно із Законом України "Про банкрутство" передбачається створення ліквідаційної комісії з числа кредиторів. За результатами проведеної роботи ліквідаційна комісія подає до арбітражного суду ліквідаційний баланс банкрута для винесення остаточного рішення.